

з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги має формуватися з числа адвокатів, які обрані до складу ради адвокатів регіону;

5) вирішення питання оплати праці адвокатів та погашення кредиторської заборгованості перед адвокатами за 2012 р. на загальну суму 695101,34 грн. згідно із Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2013 № 130.

Свида О. Г.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів,
кандидат юридичних наук*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ СУДДІВ НА УЧАСТЬ У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ СУДДІВСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

Конституція проголосила Україну демократичною, правовою, соціальною державою (ст. 1). Зміст правової держави розкривається в ст. 3 Конституції: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини і їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Отже, побудова правової держави неможлива без гарантування прав кожного громадянина. В свою чергу, функціонування судової влади неможливе без забезпечення реалізації прав та гарантій діяльності носіїв судової влади, у зв'язку з чим ці питання набувають неабиякого теоретичного та практичного значення.

Не зупиняючись на питанні класифікації професійних прав суддів, вважаємо за доцільне все ж таки окремо виділити таку категорію, як право судді на участь у житті суддівського співтовариства, що можна розглядати як одну з гарантій незалежності судової влади.

Право суддів на участь у вирішенні питань, що стосуються суддівського співтовариства, як умова їх незалежної професійної діяльності, розкриваються в наступному:

Право судді користуватися захистом з боку корпоративних органів і їхніх посадових осіб. Корпоративні органи повинен допомогти реалізувати, а в разі потреби захистити належність судді. Суддя зовсім інакше відноситься до захисту тих, хто звернувся до судового захисту, коли відчуває за своєю спиною орган корпорації, здатний у разі потреби надати йому підтримку. Якщо суддя не має в цьому органі справжніх представників і прихильників, він повинен мати рідку мужність, щоб сміливо і наполегли-

во, об'єктивно та неупереджено розглядати справи та виносити від імені держави рішення. Зокрема, відповідно до статті 113 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддівське самоврядування є однією з гарантій забезпечення самостійності судів і незалежності суддів. Діяльність органів суддівського самоврядування має сприяти створенню належних організаційних та інших умов для забезпечення нормальної діяльності судів і суддів, утверджувати незалежність суду, забезпечувати захист суддів від втручання в їх діяльність (частина 2). Окрім того, зміцнення незалежності судів, суддів, захист від втручання в їхню діяльність є одним з завдань суддівського самоврядування (п. 2 ч. 4. ст. 113 вказаного Закону).

Право судді на участь у формуванні та діяльності органів суддівського самоврядування та інших корпоративних органах. Відповідно до статті 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя має право брати участь у суддівському самоврядуванні для вирішення питань внутрішньої діяльності суду в порядку, встановленому законом. Судді можуть утворювати об'єднання та брати участь у них з метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення професійного рівня. Суддівське самоврядування в Україні здійснюється через: 1) збори суддів місцевого суду, апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду, Верховного Суду України; 2) ради суддів відповідних судів; 3) конференції суддів відповідних судів; 4) Раду суддів України; 5) з'їзд суддів України.

Судді також мають право входити до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України – 6 осіб (п. 1 ч. 1 ст. 92 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») та Вищої ради юстиції – з'їзд суддів України призначає трьох членів до її складу, а за посадою до неї входить Голова Верховного Суду України (частини 2 та 3 статті 5 Закону України «Про Вищу раду юстиції»).

Право судді брати участь в обговоренні питань організації і діяльності судової влади. Суддя має право ставити перед корпоративними органами питання, що стосуються їхньої діяльності, вносити пропозиції по поліпшенню їхньої роботи, брати участь у їхніх засіданнях і вимагати відповіді по суті поставлених питань. Зокрема, суддя, що є присутнім на засіданні корпоративного органу, вправі задавати питання і висловлювати думки по суті розглянутого питання. Такий порядок покликаний забезпечити дотримання внутрішньої організації демократії. Широке обговорення усіх важливих для судової влади питань, вільні дискусії по них, повна свобода критики, колективне вироблення рішень повинні бути методом діяльності корпоративних органів. Але корпоративність виключає застій лише у випадках творчого роздуму, а не бездумної слухняності. Без свободи дискусій, розмаїтості думок, зведення корпоративності до однорозуміння створює небезпеку негативних тенденцій. Можливість вільного вираження вимог і інтересів під час діяльності органів суддівського самоврядування – необхідна ознака громадянського суспільства та невідмінна умова побудови правової держави. Окрім того, важливо пам'ятати конституційне

положення: «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Цензура заборонена. Держава гарантує свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України» (ст. 15 Конституції України). Наприклад, досить шик оре коло суддів свого часу брали участь в обговоренні проекту Кодексу суддівської етики, який був затверджений самими ж суддями, а саме XI з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року. В той же час, така демократія щодо вільного виловлювання думок має обмежений характер в т.зв. «позакорпоративній» діяльності судді, наприклад, в процесі судової діяльності, обмеження на публічне висловлювання щодо тієї чи іншої політичної сили.

Ковальчук І.С.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів,
кандидат юридичних наук*

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Правові системи багатьох країн світу передбачають низку механізмів надання безоплатної правової допомоги. Конституція України як найвищий законодавчий акт країни закріплює право кожного на отримання безоплатної правової допомоги у випадках передбачених законом. Сьогодні мова йде про необхідність функціонування цілісної ефективної системи безоплатної правової допомоги.

Ст. 6 Європейської конвенції про права людини гарантує кожному право на справедливий і публічний розгляд його справи судом упродовж розумного строку, як у разі кримінального обвинувачення, так і у випадку спору щодо прав і обов'язків цивільного характеру. Отже, держави мають забезпечувати належну правову допомогу всім, хто не може забезпечити її самотужки. Хартія основних прав у Європейському Союзі також передбачає, що «безоплатна правова допомога надається тим, кому бракує достатніх засобів, у мірі, в якій така допомога необхідна для забезпечення ефективного доступу до правосуддя».

Європейський Суд вказав на три чинники, які належить брати до уваги: серйозність правопорушення і тяжкість можливого покарання; складність справи; соціальний статус та особливі обставини обвинуваченого.

У деяких правових системах, наприклад у Великобританії, питання про призначення правової допомоги в кримінальних справах вирішують суди. У Південній Африці та Нідерландах, рішення приймається спеціальним урядовим органом, заснованим для управління процесом надання правової допомоги. У США існують дві системи: суди приймають рішення